

Summary

Kivalov S. Protection of Human and Civil Rights and Freedoms by the Constitutional Court of Ukraine: Opportunities and Challenges. — Article.

The article describes the role and significance of the Constitutional Court of Ukraine in the mechanism of human and civil rights protection. The author substantiates that the body of Constitutional Justice ensures the protection of human and civil rights and freedoms by exercising its authority. Having analyzed the experience of foreign states and fifteen years of the Constitutional Court of Ukraine activities, the author arrives at the conclusion about the expediency of introducing the institute of Constitutional complaint (by making appropriate changes to the Constitution of Ukraine, the Ukrainian Law «On Constitutional Court of Ukraine», Rules of the Constitutional Court of Ukraine, the procedural codes of Ukraine). This measure will improve the function of human and civil rights protection and provide better access to Constitutional justice in Ukraine for the citizens.

Keywords: Constitutional Court of Ukraine, constitutional justice, human rights and freedoms, civil rights, constitutional appeal, constitutional complaint.

УДК 342.553(477)

А. Р. Крусян

ПУБЛІЧНО-САМОВРЯДНА ВЛАДА ЯК ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Місьцеве самоврядування — це один з найважливіших демократичних інститутів громадянського суспільства, формування якого є необхідною передумовою становлення вітчизняного конституціоналізму, а забезпечення інтересів цього соціального феномена містиця в основі цілеполягання функціонування політико-правової системи конституціоналізму. Крім того, слушним є висновок, що «місьцеве самоврядування виступає як дійовий елемент системи стримувань та противаг щодо реалізації державою виконавчої влади на місцевому рівні, що є додатковим важелем здійснення народовладдя в стосунках з державою» [1, 14].

Місьцеве самоврядування виявляється універсальним феноменом щодо системи конституціоналізму. Це обумовлено рядом чинників.

По-перше, теорія конституціоналізму зумовлює встановлення юридичних засобів та механізмів, які відповідають конституції та використовуються з метою обмеження (самообмеження) державної влади на користь громадянського суспільства, функціонування якого є важливою соціально-правовою передумовою конституціоналізму. Одним із способів обмеження державної влади є функціонування місцевого самоврядування, що ставить межі поширенню державної влади на певні сфери життєдіяльності людини та суспільства.

По-друге, конституціоналізм як політико-правова система включає конституційну правосвідомість. Звідси, важливими складовими цієї системи є свідоме ставлення як окремої особи, так і всього суспільства до Конституції як до Основного Закону держави, суспільна упевненість щодо необхідності та користності інститутів влади, що будуються за конституційними принципами та да-

ють змогу самостійно захищати свої інтереси, зокрема, через здійснення управління на місцевому рівні. Місцеве самоврядування в такому випадку є «школою демократії», сприяє формуванню конституційної правосвідомості.

Для характеристики ролі та місця місцевого самоврядування в системі сучасного українського конституціоналізму важливим є визначення його юридико-правової природи, щодо якої в конституційно-правовій науці немає єдиної точки зору (це, передусім, пов'язано з різними теоріями походження місцевого самоврядування). На думку В. М. Шаповала, «місцеве самоврядування за своєю природою є децентралізованою формою державного управління» [2, 51]. Надаючи структурно-організаційну характеристику місцевому самоврядуванню, вчений визначає його як «організацію державної влади «на місцях» [2, 51]. Аналогічної позиції дотримується В. І. Борденюк, який «владу органів місцевого самоврядування» називає «похідною від державної влади, а не від вигаданої муніципальної влади» [3, 25]. Він також пов'язує місцеве самоврядування з концептом децентралізації і зазначає, що «місцеве самоврядування є проявом децентралізації державної влади, яка пов'язана з необхідністю більш ефективного управління на місцевому рівні» [3, 27], є проявом «демократичної децентралізації» [4, 23–25]. В узагальнюючій праці більш пізнього періоду В. І. Борденюк наголошує, що «в сучасних умовах найбільш наближеною до реалій державно-правового життя є концепція місцевого самоврядування як такого управління, в процесі якого реалізується державна влада...» [5, 44]. На його думку, «вживаний у Конституції України термін «місцеве самоврядування» є умовною назвою демократичної системи державного управління на місцях...» [5, 64].

Існує альтернативна позиція щодо природи місцевого самоврядування, згідно з якою, а також виходячи з доктрини та практики українського конституціоналізму, місцеве самоврядування характеризується як публічно-самоврядна влада. Із цього приводу слушною є точка зору М. П. Орзіха. Вчений, визначаючи як мету муніципальної реформи в Україні (яка безпосередньо пов'язана з конституційною реформою, метою якої, у свою чергу, є сучасний український конституціоналізм. — *А. К.*) «класичну... реальну муніципалізацію місцевого самоврядування», обґрунтовує, що «альтернативою перекрученої структури відносин центру — міст є конституційно оформлена децентралізація управління зі збереженням меж керованості країни та поступової трансформації суверенних прав держави у самоуправлінські права територіальних колективів, статутарне фіксування двох рівнів публічної влади — державної та самоуправлінської...» [6, 127–128]. Доводять недержавну сутність (природу) влади, що здійснюється в системі місцевого самоврядування, такі вчені як М. О. Баймуратов [7, 216], В. О. Григор'єв [8, 20], В. Ф. Погорілко [9, 7], Ю. М. Тодика [10, 20–31; 11, 80] та ін. Підтримуючи цю точку зору та взявши за основу її обґрунтування, наведене в працях зазначених авторів, у контексті дослідження системи конституціоналізму слід виходити з того, що місцеве самоврядування в Україні — це самостійна, недержавна, місцева публічна (публічно-самоврядна) влада територіальних громад.

Деякі вчені визначають місцеве самоврядування як «форму народовладдя» [12, 84–85]. Ця позиція, незважаючи на те, що вона в Україні «захищена» конституційною нормою (див. ст. 5 Конституції України), була піддана критиці, ґрунтуючись на тому, що суб'єктом місцевого самоврядування є не народ, а територіальна громада [більш докладно див.: 13, 17–19]. Цікавим є те, що в процесі конституційно-проектних робіт в Україні (1995–1996) зміст ст. 5, що проголошує суверенітет і повновладдя народу, зазнавав змін. У проекті Конституції, схваленому Конституційною комісією 11 березня 1996 р., ця стаття не містила вказівки на «місьцеве самоврядування», передбачивши, що «Україна є республікою. Єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади...» [14, 47]. У процесі доопрацювання проекту Тимчасовою спеціальною комісією текст статті було змінено і викладено в чинній редакції. У подальшій роботі над проектом пропозиції про виключення «місцевого самоврядування» з тексту статті не було прийнято.

Суб'єктом публічно-самоврядної влади є територіальна громада, яка на місцевому рівні здійснює гарантовану державою самоврядну діяльність. Територіальна громада не має суверенітету, ця якість належить народу, нації та державі. У такому випадку суверенні права держави трансформуються в самоврядні права територіальних колективів [15, 43]. Тому, як відзначив М. П. Орзіх, суб'єктом місцевого самоврядування повинен визнаватися не народ України, а територіальна громада як «нормативно-правова модель самоорганізації населення з відповідними організаційними (управлінськими) структурами, здатними виражати, реалізовувати і захищати територіальний інтерес як право і законний інтерес місцевого самоврядування» [16, 93].

Територіальну громаду можна назвати стрижнем, на основі якого створюється, формується і функціонує система місцевого самоврядування. Крім того, територіальна громада є одним із суб'єктів конституційно-правових відносин, що входять до змісту конституціоналізму, тому важливе значення має розгляд поняття і сутності цього соціального явища.

Вітчизняною правовою наукою накопичено достатній досвід досліджень у муніципальній сфері, з'явилася велика кількість серйозних наукових розробок, спрямованих на вдосконалення публічно-самоврядної практики. На цьому сприятливому фоні привертає увагу порівняно нечисленна Література, присвячена безпосередньо теоретико-правовому аналізу «первинного суб'єкта місцевого самоврядування, основного носія його функцій і повноважень» — територіальній громаді (ст. 6 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [17]), яка через свій статус має першорядне значення для розвитку всіх самоврядних (муніципальних) інститутів, що є чинником обмеження державної влади в системі конституціоналізму.

Конституція України і Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» закріпили систему місцевого самоврядування, в якій роль системоформуючого чинника і базового елемента належить територіальній громаді. Система місцевого самоврядування — це цілісність елементів (територіальна громада; сільська, селищна, міська рада; сільський, селищний, міський голова; ви-

конавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні та обласні ради; органи самоорганізації населення та інші факультативні елементи), єдиною метою яких є — здійснення ефективного управління на місцях і максимальне задоволення колективних та індивідуальних інтересів членів територіальних громад.

У будь-якій суспільно-політичній системі роль різних частин (елементів) є неоднаковою. Одні з них є своєрідним стрижнем, ядром, основою, інші — похідними, такими, що обслуговують провідний елемент, з можливістю певного впливу на нього. Навколо такого стрижня (ядра) об'єднуються, інтегруються і структуруються інші компоненти системи. Це ядро відіграє роль основи, що спрямовує організацію і функціонування всієї системи. Таким ядром у системі, що розглядається, є територіальна громада, оскільки вона формує органи місцевого самоврядування, є джерелом влади органів місцевого самоврядування і виконує функцію контролю за здійсненням їх діяльності. Решта елементів — це похідні, які, проте, мають можливість активно впливати на первинний суб'єкт.

Територіальна громада складається шляхом природного розселення громадян України та інших фізичних осіб у населених пунктах. Членами територіальних громад особи стають не в результаті добровільного вступу (набуття членства), а за фактом проживання в певному населеному пункті або на підставі реалізації конституційного права на свободу пересування і вільного вибору місця проживання (ст. 33 Конституції України). В юридичній літературі зазначається, що серед чинників утворення територіальних громад «первинним» є соціальний чинник. При цьому робиться висновок, що «утворення, трансформація та зникнення територіальних колективів на відміну від інших спільнот (політичних партій, трудових колективів, громадських організацій) практично не залежить від держави» [18, 63]. Із цією тезою слід погодитись. Однак, думається, що при визначенні членства (належності до певної територіальної громади), окрім соціальних чинників, зокрема, «постійного проживання», необхідно враховувати і ряд інших ознак. Наприклад, за законом Швеції «Про місцеве самоврядування», членом муніципії вважається особа, зареєстрована як така, що «проживає на території муніципії, має нерухомість там або сплачує місцевий прибутковий податок» (розділ 4 Закону) [19]. За аналогічним принципом визначає членів територіальних громад Проект Статуту територіальної громади міста Одеси, зокрема, до складу територіальних громад належать «громадяни України, іноземці, особи без громадянства, біженці і вимушені переселенці, що постійно проживають у місті і є платниками місцевих податків і зборів» [6, 139].

Схожої, але не тотожної точки зору дотримується О. В. Батанов, визначаючи територіальну громаду як «спільність фізичних осіб — жителів, що постійно мешкають, працюють на території села (або добровільного об'єднання в спільну громаду кількох сіл), селища або міста... мають спільну комунальну власність, володіють на даній території нерухомим майном, сплачують комунальні податки та пов'язані територіально-особистісними зв'язками системно-

го характеру» [20, 299–300]. Думається, таке визначення є спірним. Так, виходячи з цього поняття, територіальна громада є спільністю «фізичних осіб — жителів», які, у свою чергу, мають відповідати відповідним характеристикам, серед яких необхідність не тільки «постійно мешкати», але і «працювати» на відповідній території, а також «володіти на даній території нерухомим майном». З цього приводу постає ряд запитань, а саме: будуть чи ні вважатися членами територіальної громади ті фізичні особи, які відповідають усім перерахованим в цьому визначенні критеріям, але з відповідних причин не працюють взагалі, чи на цій території зокрема, а також фізичні особи, які не володіють нерухомим майном? Крім того, уявляється доцільним доповнити визначення територіальної громади тим критерієм, що до територіальної громади належать тільки ті особи, які проживають на відповідній території на законних підставах.

До складу територіальної громади входять не тільки громадяни України, але й особи без громадянства, іноземці, що постійно проживають у межах села, селища, міста і які мають відповідно до ст. 26 Конституції України ті самі права, свободи і обов'язки, що й громадяни України, «за винятками, встановленими Конституцією, законами або міжнародними договорами України», а також біженці і вимушені переселенці. На підставі цього в юридичній літературі була висловлена думка про необхідність разом з «первинним колективним суб'єктом» місцевого самоврядування (територіальною громадою) виділяти «первинний індивідуальний суб'єкт місцевого самоврядування» — «громадян України та осіб без громадянства» [21, 36]. Виходячи з конституційних положень і законодавства про місцеве самоврядування, можна стверджувати, що суб'єкт місцевого самоврядування має певну (публічно-самоврядну) владу, що дає змогу йому здійснювати управління на місцях, вирішувати питання місцевого значення. Фізичні ж особи не мають такої влади і можливості, вони як члени територіальної громади мають право брати участь у місцевому самоврядуванні.

Територіальну громаду як співтовариство людей характеризують тісні взаємозв'язки, що виражаються в економічних, трудових, культурних, духовних та інших взаємовідносинах. Вона має позаполітичний характер, оскільки об'єднує всіх, хто проживає на одній території, незалежно від політичних симпатій і настанов. Крім того, територіальна громада має наднаціональний характер, тому що не структурується за національним, етнічним принципом.

Саме в населених пунктах люди найбільш повно відчують себе «громадою», оскільки вони об'єднані не тільки місцем проживання, а й колективними соціально-економічними потребами життєзабезпечення і життєдіяльності конкретного населеного пункту, а також спільними інтересами (місцевими інтересами).

Конституція України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» використовують поняття місцевий інтерес у контексті — «загальні інтереси територіальних громад сіл, селищ і міст» (ст. 140 Конституції України), право територіальної громади на користування і розпорядження комунальною

власністю у «своїх інтересах», «поєднання місцевих і державних інтересів» (ст. ст. 1, 4 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні») тощо. При цьому не розкривається зміст інтересу, що детермінує проблемну ситуацію в теорії і практиці місцевого самоврядування. Ця проблема набула свого часткового відображення у рішенні Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 р. № 18-рп/2004 (справа про охоронюваний законом інтерес). Зокрема, у п. 3.1 цього рішення зазначається, що «в юридичних актах термін «інтерес», враховуючи його як етимологічне, так і загальносоціологічне, психологічне значення, вживається у широкому чи вузькому значенні як самостійний об'єкт правовідносин, реалізація якого задовольняється чи блокується нормативними способами» [22].

Сфера місцевого інтересу окреслюється колом питань місцевого значення, що є об'єктом публічно-самоврядної влади. Аналіз чинного законодавства про місцеве самоврядування дає можливість віднести до місцевого інтересу управління комунальною власністю, соціально-економічний і культурний розвиток сіл, селищ, міст, вирішення житлово-комунальних і побутових питань, медичне обслуговування населення, управління закладами освіти, культури, фізкультури і спорту, що належать територіальним громадам або передані їм, тощо.

Таким чином, конституційна парадигма побудови місцевого самоврядування забезпечує ефективне вирішення локальних завдань в інтересах населення з максимально можливою участю самого населення, а також відповідає європейським правовим стандартам. Як слушно зазначено в юридичній літературі, «міське самоврядування є універсальною організацією управління, формою саморегулювання громадського життя, зменшуючи дистанцію між суб'єктами та об'єктами владарювання» [23, 80].

Міське самоврядування в контексті науково-практичної парадигми сучасного українського конституціоналізму — це самостійний вид публічної влади, яка має недержавний характер, відповідні кваліфікаційні характеристики, що відрізняють її від інших видів влади та дають змогу оцінювати місцеве самоврядування як політичний принцип формування та організації місцевої влади на основі демократії, деконцентрації і децентралізації публічної влади та управління, органічно пристосований для міцного закріплення демократії в суспільстві.

До основних характеристик цього виду публічної влади, як інституціональної складової системи сучасного українського конституціоналізму, належать такі: 1) її «публічність», ця влада поширюється на все населення, тобто на всіх жителів, об'єднаних фактом постійного проживання на відповідній території (територіальну громаду), та здійснюється від імені територіальної громади; 2) публічно-самоврядну владу характеризує особливий суб'єкт — територіальна громада — «первинний суб'єкт місцевого самоврядування, основний носій його функцій і повноважень» (ст. 6 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»), перед яким підзвітні та відповідальні органи та посадові особи місцевого самоврядування (ст. 4 Закону України «Про місцеве самоврядування»), що встановлює певне обмеження владним повноваженням цих

органів, тобто не дозволяє виходити за межі інтересів територіальних громад; 3) її цілеспрямованість на задоволення та захист місцевих інтересів, сфера яких окреслюється колом питань місцевого значення, згідно з яким визначається власна за своєю правовою природою компетенція місцевого самоврядування; 4) наявність особливого об'єкта місцевого самоврядування — питань місцевого значення; 5) її системні властивості, зокрема, система самоврядної влади є такою, що самоорганізовується, тобто її органи формуються самостійно територіальною громадою зі своїх членів, крім того, територіальна громада здійснює свою владу і через організаційно-правові форми безпосередньої локальної демократії; 6) самостійність місцевого самоврядування, що конституційно гарантується державою, є найважливішою характерною ознакою цього виду публічної влади та знаходить своє відображення у «правовій, організаційній та матеріально-фінансовій самостійності» (ст. 3 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»), в організаційній відокремленості органів місцевого самоврядування у загальній системі управління суспільством, при цьому самостійність місцевого самоврядування не означає «суверенність» місцевого самоврядування, абсолютизація самостійності місцевого самоврядування не сприяє накопиченню демократичного потенціалу цього соціального інституту; 7) публічно-самоврядна влада має бути обмежена владою права.

Таким чином, самоврядна влада є самостійним видом публічної влади — інституціональною складовою системи конституціоналізму.

Ефективне здійснення публічно-самоврядної влади припускає взаємодію цього інституту з державною владою. Розвиток сучасного українського конституціоналізму нерозривно пов'язаний з удосконаленням здійснення публічної влади на місцевому рівні, що неможливо без спільної діяльності, консолідації зусиль органів публічної влади — державних і самоврядних. Тільки в цих умовах є можливим демократичне, децентралізоване управління територіями, що є одним з пріоритетних напрямів функціонування системи конституціоналізму, тоді як неузгодженість дій двох центрів публічної влади на місцях може призвести не до взаємодії, а до їх протистояння і, відповідно, до негативних наслідків на практиці.

Модель спільної діяльності цих органів ґрунтується на певних принципах їх взаємодії, а саме: диференціації предметів відання місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування залежно від юридико-правової природи цих органів і характеру об'єктів їх управління; комбінаторності предметів відання з метою здійснення ефективної управлінської діяльності; фіксованості компетенційної самостійності шляхом законодавчого закріплення різних предметів відання в компетенції місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування; узгодженої діяльності і взаємної підтримки; взаємного делегування повноважень; можливості судового врегулювання спорів і розбіжностей, що виникають у процесі взаємодії [докл. див.: 13, 80–108].

На підставі системного аналізу норм Конституції України, Закону України «Про місцеві державні адміністрації» [24], а також Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» можна виділити координаційний, субординацій-

ний і реординаційний види такої взаємодії, які мають важливе значення як організаційні способи взаємного обмеження владних повноважень цих органів в інституційній системі конституціоналізму. Кожен із видів взаємодії має характерні властивості, особливості, тобто характер.

Так, субординаційний і реординаційний види взаємодії дають змогу цим органам публічної влади взаємно контролювати один одного з метою дотримання конституційної законності — принципу конституціоналізму, забезпечуючи тим самим конституційний правопорядок — елемент змісту конституціоналізму, на відповідній території. Розглянуті види взаємодії дають можливість враховувати, узгоджувати інтереси як держави (їх виражають органи виконавчої влади на місцях), так і інтереси територіальних громад (їх виражають органи місцевого самоврядування) при здійсненні публічної влади на місцях. Крім того, ці види взаємодії, виходячи з їх природи та змісту, належать до організаційних способів обмеження публічно-самоврядної влади.

Не менш важливе значення для формування системи конституціоналізму має координаційний вид взаємодії органів публічної влади на місцях, що дає змогу ефективно узгоджувати їх спільну діяльність в єдиній інституціональній системі вітчизняного конституціоналізму. Координація як вид взаємодії характеризується тим, що встановлюється, як правило, між несупідлеглими органами. Вона ґрунтується на взаємній зацікавленості в доцільних, спільних діях рівноправних органів. Звідси організація на місцях публічної влади та ефективізація здійснення та функціонування публічно-самоврядної влади, як необхідного інституту системи сучасного українського конституціоналізму, має ґрунтуватися на сукупній діяльності органів публічної влади, їх взаємодії.

Таким чином, формування науково-практичної парадигми сучасного українського конституціоналізму діалектично пов'язане з процесами розвитку теорії і практики публічно-самоврядної влади в Україні.

Література

1. Теплюк М. О. Конституційно-правові проблеми організації публічної влади в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / М. О. Теплюк. — К., 2008. — 21 с.
2. Шаповал В. Сутнісні характеристики місцевого самоврядування // Право України. — 2002. — № 3. — С. 48–54.
3. Борденюк В. Деякі аспекти співвідношення місцевого самоврядування, держави і громадянського суспільства в Україні // Право України. — 2001. — № 12. — С. 24–27.
4. Борденюк В. Децентралізація державної влади і місцевого самоврядування: поняття, суть та форми (види) // Право України. — 2005. — № 1. — С. 21–25.
5. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії / В. І. Борденюк. — К. : Парлам. вид-во, 2007. — 576 с.
6. Доктринальное сопровождение юридической практики: история и современный опыт кафедры конституционного права : [сб. науч.-практ. статей / сост., авт. предисловия и общ. ред. М. Ф. Орзих]. — О. : Юрид. л-ра, 2007. — 440 с. — (Б-ка журн. «Юридический вестник»).
7. Баймуратов М. О. Ідентифікаційні ознаки місцевого самоврядування як елемента українського конституціоналізму // Актуальні проблеми конституційного права та державотворення : [зб. наук. праць / за заг. ред. В. М. Олуйка]. — Хмельницький : Вид-во Хмельн. ун-ту управл. та права, 2008. — С. 216–219.
8. Григорьев В. А. Становление местного самоуправления в Украине / В. А. Григорьев. — О. : Юрид. л-ра, 2000. — 112 с.

9. Муніципальне право України : підручник / [В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицький, М. О. Баймуратов та ін.] ; за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. — К. : Юрінком Інтер, 2001. — 352 с.
10. Проблеми функціонування місцевих рад та їх виконавчих органів / [В. Я. Тацій, Ю. М. Тодика, І. І. Бодрова та ін.] ; за ред. Ю. М. Тодики. — Х. : Право, 2009. — 540 с.
11. Тодыка Ю. Н. Основы конституционного строя Украины / Ю. Н. Тодыка. — Х. : Факт, 1999. — 320 с.
12. Кутафин О. Е. Муниципальное право Российской Федерации : учебник / О. Е. Кутафин, В. И. Фадеев. — М. : Юристъ, 1997. — 734 с.
13. Крусян А. Р. Взаимодействие местных органов исполнительной власти и органов местного самоуправления в Украине / А. Р. Крусян. — О. : Юрид. л-ра, 2001. — 164 с.
14. Порівняльна таблиця текстів проектів Конституції України : схвалені Конституційною комісією 11 берез. 1996 р. та доопрацьовані Тимчасовою спеціальною комісією. — К. : Секретаріат Верховної Ради України, 1996.
15. Орзих М. Рационализация организации местного самоуправления в Украине: опыт концептуального анализа / М. Орзих, М. Баймуратов, А. Шанцер // Юридический вестник. — 1995. — № 2. — С. 42–50.
16. Аппарат государственного управления: интерес и деятельность / [В. Ф. Сиренко, Н. В. Онищук, В. Б. Аверьянов и др.] ; отв. ред. В. Ф. Сиренко — К. : Наук. думка, 1993. — 165 с.
17. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 24. — Ст. 170.
18. Муніципальне статутне право : [навч. посіб.] / А. В. Дуда, В. М. Кампо, В. Ю. Росіхіна, К. С. Рубановський ; за заг. ред. В. М. Кампо. — [2-ге вид., допов. і випр.]. — О. : Юрид. л-ра, 2005. — 136 с.
19. Перспективи розвитку місцевого самоврядування: досвід України і Швеції : аналіт. бюл. — К. : ПрутПринт, 1998. — 124 с.
20. Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики : монографія / О. В. Батанов. — К. : Юрид. думка, 2010. — 656 с.
21. Хоменець Р. Особливості правового статусу фізичних осіб як суб'єктів місцевого самоврядування // Право України. — 2001. — № 11. — С. 36–38.
22. Рішення Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 р. № 18-рп/2004 у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) // Вісник Конституційного Суду України. — 2004. — № 6. — С. 6–15.
23. Батанов О. В. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні : монографія / О. В. Батанов ; за заг. ред. В. Ф. Погорілка. — К. : Ін Юре, 2003. — 512 с.
24. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квіт. 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 20–21. — Ст. 190.

Анотація

Крусян А. Р. Публічно-самоврядна влада як інституціональна складова сучасного українського конституціоналізму. — Стаття.

Публічно-самоврядна влада як інституціональна складова сучасного українського конституціоналізму має такі основні характеристики: «публічність»; наявність особливого суб'єкта — територіальної громади; цілеспрямованість на задоволення та захист місцевих інтересів; наявність особливого об'єкта місцевого самоврядування — питань місцевого значення; системні властивості; правова, організаційна та матеріально-фінансова самостійність; обмеженість владою права. Особливого значення в сучасних умовах набуває необхідність удосконалення організації публічної влади на місцях, зокрема, через зміцнення публічно-самоврядної влади та ефективізації взаємодії її органів з місцевими органами виконавчої влади.

Ключові слова: сучасний український конституціоналізм, місцеве самоврядування, територіальна громада, публічно-самоврядна влада.

Аннотация

Крусян А. Р. Публично-самоуправленческая власть как институциональная составляющая современного украинского конституционализма. — Статья.

Публично-самоуправленческая власть как составляющая современного украинского конституционализма обладает следующими основными характеристиками: «публичностью»; наличием особого субъекта — территориальной громады; целенаправленностью на удовлетворение и защиту местных интересов; наличием особого объекта — вопросов местного значения; системными свойствами; правовой, организационной и материально-финансовой самостоятельностью; ограничением властью права. Особое значение в современных условиях приобретает необходимость усовершенствования организации публичной власти на местах, в частности, через укрепление публично-самоуправленческой власти и эффективизации взаимодействия ее органов с местными органами исполнительной власти.

Ключевые слова: современный украинский конституционализм, местное самоуправление, территориальная громада, публично-самоуправленческая власть.

Summary

Krusyan A. R. State-local government power as an institutional component of the modern Ukrainian constitutionalism. — Article.

State-local government authorities as part of the modern Ukrainian constitutionalism has the main characteristics: «public nature»; the presence of a particular subject — the territorial community; unity of purpose to meet and protect local interests; the presence of a particular object — local issues; system properties; legal, organizational and logistical financial autonomy; to limit the power by the law. Special significance is attributed in modern conditions to the improvement of local government organization, particularly through the strengthening of public-self-governing authorities and making interrelation between local bodies of executive power and bodies of local self-government more effective.

Keywords: modern Ukrainian constitutionalism, local government, territorial community, public-self-governing authority.

УДК 342.553

Р. М. Мінченко

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Як відомо, головним напрямом розвитку українського суспільства з моменту проголошення державної незалежності України був обраний шлях демократичної трансформації всіх її складових, передусім держави як політичної форми організації суспільних відносин і самого суспільства. Демократична модернізація основ національної державності, включаючи сучасну реформу інститутів політичної системи суспільства, передбачала визнання об'єктивної складності, багатомірності соціального буття, необхідності ґрунтовного формування і реалізації державної політики з урахуванням не тільки реальних потреб і інтересів представників державної влади, а й реальних суспільних потреб і інтересів взагалі на засадах демократії, що вже знайшли своє закріплення в нормах Основного Закону і мають у подальшому вдосконалюватися.

Зокрема, сучасна політична реформа в Україні, як складова процесу демократичної модернізації національної державності, — це передусім визнання